

NOVA
UNIVERZA

Akademski forum Nove univerze:

DRŽAVA IN SVOBODNA PODJETNIŠKA POBUDA

Uvodne opredelitve

- Kaj razumemo z "državo" v naslovni besedni povezavi? Ustava jemlje za izhodišče svojih opredelitev besedo "Slovenija", in že na samem začetku pove, kaj je Slovenija: da je demokratična republika, ter pravna in socialna država.
- Slovenija je država (3. člen Ustave) kot celota ozemlja z mednarodno priznanimi državnimi mejami (TUL-II), ljudstva, ki ga sestavljajo državljani, ter oblasti, ki je deljena na zakonodajno, izvršilno in sodno (3. člen Ustave).
- Vzporedno z omembo "ljudstva" se ustava sklicuje tudi na Slovence, ki imajo narodno samobitnost, in na tej podlagi pravico do samoodločbe in državnosti (Preambula Ustave). Ustavno sodišče se sklicuje tudi na doktrino "svobodne demokratične družbe", ki temelji na dostojanstvu, na celoti temeljnih pravic in svoboščin, ter na splošni svobodi ravnanja človeka (KURS, 1, 3, 34, 42).
- Izhodišče in poslanstvo slovenske Ustave je ureditev in varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ustavodajalec se v Temeljni ustavni listini (TUL) in v preambuli ustave sklicuje na plebiscit, na katerem je bila izražena volja vseh prebivalcev Slovenije, da se osamosvojijo od Jugoslavije, katere ureditev je zanikala splošne določbe svobodne demokratične družbe. Za Republiko Slovenijo je 25. junija 1991 "prenehala veljati ustava SFRJ" (TUL, I) ob dejstvu, da so bile v Jugoslaviji hudo kršene človekove pravice, da ni delovala kot pravno urejena država, in da ni omogočala rešitve politične in gospodarske krize. Ustavno sodišče v številnih ustavnosodnih zadevah invocira zahtevo "nikoli več" (*nie wieder, never again*), ko obravnava konkretne kršitve človekovih pravic v bivšem nedemokratičnem sistemu.
- Poslanstvo slovenske ustave - ureditev in varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na ravni posameznika, ter svobodne demokratične družbe na ravni ljudstva kot skupnosti državljanov - zrcali celovita zgradba in vsebina slovenske ustave: njena preambula, splošne določbe, poglavja o človekovih pravicah in svoboščinah, o gospodarskih in socialnih razmerjih, samoupravi, ustavnosti in zakonitosti ter o ustavnem sodišču. Pravkar navedenim nizom določb so podrejene določbe o ureditvi zakonodajne, izvršilne, sodne, obrambne in finančne veje oblasti.
- V naslovu vsebovani pojem "države" moramo torej razumeti zgolj v smislu "oblasti" - izvršilne, zakonodajne in sodne. "Svobodna podjetniška pobuda" sodi namreč v območje "svobodne demokratične družbe", torej ljudstva, ki ima ter izvršuje oblast (3. člen Ustave).

Nova univerza
Delpinova ulica 18B
5000 Nova Gorica

T 05 338 44 99
E rektorat@nova-uni.si

www.nova-uni.si

NOVA UNIVERZA

Področje varovanja svobodne podjetniške pobude

- Ustava in njeni komentarji uporabljajo pojma podjetniška in gospodarska pobuda brez izrecnega razlikovanja. Ustavno sodišče varuje podjetništvo oziroma svobodno gospodarsko pobudo, če gre za pridobitno dejavnost, katere namen je pridobivanje dobička (U-I-288/00) - ne pa za izvajanje nalog države na podlagi javnega pooblastila (U-I-285/08).
- Zakon o zavodih ureja, da se zavodi ustanovijo za opravljanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, športa, zdravstva, socialnega varstva, otroškega varstva, invalidskega varstva, socialnega zavarovanja ali drugih dejavnosti, če cilj opravljanja dejavnosti ni pridobivanje dobička (1. člen). Zavod lahko opravlja gospodarsko dejavnost, če je namenjena opravljanju dejavnosti, za katero je zavod ustanovljen (18. člen). Presežek prihodkov nad odhodki sme zavod uporabiti le za opravljanje in razvoj dejavnosti, razen če ni z aktom o ustanovitvi drugače določeno (48. člen). Sklepno moramo upoštevati, da ustavna pravica do svobodne gospodarske pobude varuje podjetniško pobudo zavodov v omejenem obsegu - le v primeru zasebnih zavodov, ko opravljajo gospodarsko dejavnost, in ko skladno s svojim aktom o ustanovitvi prosto uporabljajo presežke prihodkov nad odhodki.

Podjetništvo kot temeljno načelo slovenske gospodarske ureditve

- Pisateljska ustava ("Teze za ustavo Republike Slovenije") vsebuje v poglavju o ekonomskih razmerjih naslednje določilo: "Javna in zasebna gospodarska pobuda sta svobodni", še prej, v poglavju o lastninskih pravicah, pa je določila, da so "gospodarske dobrine lahko z zasebni, združni, korporacijski, državni ali drugi javni lasti", med tem ko naj zakon "obravna vse oblike lastnine enakopravno". Podvinska ustava (osnutek ustave, avgust 1990) je omejila varstvo podjetništva le na "svobodo zasebne gospodarske pobude" (72. člen), pravico do lastnine pa na "zasebno in javno" (65. člen).
- Svobodno gospodarsko pobudo ureja nosilni 74. člen veljavne ustave. Ustavnosodna presoja jo obravnava v povezavi z načelom pravne varnosti in zaupanja v pravo (2. člen), prepovedi diskriminacije na podlagi osebne okoliščine (14. člen) ter splošne določbe, po kateri je tudi podjetništvo lahko omejeno samo s pravicami drugih in v primeri, ki jih določa ustava sama (3. odst. 15. člena). Očitno in močno je prepletanje svobodne gospodarske pobude s premoženjskimi, korporacijskimi in upravljavskimi upravičenji na podlagi pravice do zasebne lastnine in dedovanja (33. člen). Ne nazadnje sodi svobodna podjetniška pobuda tudi v območje varovanja splošne svobode ravnanja, ki izhaja od nedotakljivosti osebnostnih pravic (35. člen).
- Svobodno podjetništvo sovпада s svobodno gospodarsko pobudo. S tem, ko ustava zagotavlja konkurenco (prepovedna norma 74. člena), priznava tudi prosti trg na podlagi poštene in svobodne konkurence kot temeljnega načela gospodarske ureditve. Konkurenca namreč omogoča svobodno gospodarsko iniciativo in podjetniško svobodo. Tržno ustavno pravo torej obsega celoto pravic iz 33. in 74. člena v povezavi s prosto izbiro poklica in delovnega mesta (49. člen) ter z varstvom intelektualnih storitev (60. člen),

Nova univerza
Delpinova ulica 18B
5000 Nova Gorica

T 05 338 44 99
E rektorat@nova-uni.si

www.nova-uni.si

NOVA UNIVERZA

- upoštevaje okvir splošnih določb o pravni državi (2. člen), prepovedi diskriminacije (14. člen), dopustnih omejitvah pravic (15. člen) ter splošne svobode ravnanja (35. člen).
- Evropska konvencija o človekovih pravicah varuje svobodno podjetništvo s primerljivimi določbami o pravicah do združevanja (11. člen ESČP varuje tudi svobodo ustanavljanja družbe), pravico do premoženja (1. člen Prvega protokola) in preko varstva civilnih pravic (6. člen).
 - Sodišče EU praviloma presoja kršitve svobodne gospodarske pobude skupaj in hkrati s pravico do zasebne lastnine. Svobodna gospodarska pobuda je bila na podlagi judikature sodišča EU vključena med temeljne določbe, ki jih vsebuje Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (16. člen Listine). Slovensko Ustavno sodišče pa je sprejelo stališče, da sta pravici do svobodne gospodarske pobude po pravu EU in po slovenski ustavi vsebinsko in pravovarstveno enakovredni.

prof. dr. Peter Jambrek

Nova univerza
Delpinova ulica 18B
5000 Nova Gorica

T 05 338 44 99
E rektorat@nova-uni.si

www.nova-uni.si

